

zasnovane na bližem dodiru s turskim jezikom, kao što je na pr. slučaj s engl. riječi *džip*, koju tako izgovaraju oni, što znaju engleski jezik, za razliku od onih, koji ne znaju engleski pa izgovaraju *džip?* Svakako, Škaljićeve potvrde za Bosnu i Hercegovinu toliko su nam dragocjenije, što ih dosad manje imamo za to područje. Ne smijemo zaboraviti, da Karadžić nije proputovao te krajeve, a i poslije njega ima još mnogošta neispitano.

Neki turcizmi u Akademijinu Rječniku nemaju stoga ni označena akcenta. Škaljić bilježi akcente uvijek. Tako u ARJ. čitamo *rahat* (miran) i *rahat-lokum* (vrsta slatkiša), a u Škaljića *ráhat* i *ráhat-lòkum*. Zanimljivo je, da BI, RK, Ben. i Dean. bilježe *râhat* i *râhat-lòkum*, a to se i podudara s izgovorom izvan Bosne i Hercegovine. Samo dokle se prostiru jedni, a dokle drugi akcenti, to je zanimljiv predmet budućih ispitivanja.

Kao što se po iznesenom vidi, Škaljićevi »Turcizmi u narodnom govoru i narodnoj književnosti Bosne i Hercegovine« vrijedno su djelo, pa je potrebno, da se s njim upoznaju naši jezikoslovci, leksikografi, folkloristi i tumači književnih tekstova. Pri obradi zajedničkog rječnika hrvatskosrpskoga književnog jezika ta će knjiga biti dragocjeno pomagalo za tumačenje turcizama, koji su ušli u književni jezik. Šteta je, što djelo nije štampano, nego samo umnoženo na ciklostilu u ograničenom broju primjeraka (500), pa će biti teže pristupačno. Ali po riječima J. Vukovića u predgovoru možda će se Turcizmi u nedalekoj budućnosti pojaviti i u štampanom obliku. Takvo nastojanje trebalo bi pozdraviti.

Ljudevit Jonke

PREVOĐENJE ENGLESKIH ONOMATOPEJA

U »Jeziku« je već bilo govora o doslovnom prevođenju s engleskog, i navodeni su primjeri, koji svojom komičnošću i nezgrapnošću doista paraju uši. Postoji, međutim, čitavo jedno područje, koje obiluje sličnim griješcima, a na koje se skreće mnogo manje pažnje. To je doslovno prevođenje ili

još bolje, neprevođenje engleskih onomatopeja i uzvika u stripovima. Oni se vrlo često ostavljaju u engleskom obliku, što je neopravdano, budući da naš jezik njima zaista ne oskudijeva. Za ilustraciju bit će dovoljni primjeri iz samo jednog izvora, koji sam redovito pratio prošle godine, naime iz Walt Disneyeva stripa o psiću Švrći, koji izlazi u jednom zagrebačkom dnevniku.

Švrća, na primjer, gotovo uvijek laje *uau!* (engl. *wow!*), dok kod nas psi laju *vau!* ili *av!* On mjesto *hop!* (*hopa!*, *hopla!*) često uzvikuje *ups!* (engl. *oops!*), što kod nas ne znači baš ništa. Kad se Švrća češe o inje, zvuk se predočuje kao *skrač* (engl. *scratch*), a bilo bi možda bolje, da se to promijenilo u, recimo, *češ*, *češ* ili uopće izostavilo. Kad gnijezdo njegova prijatelja Čivka tone i probija ga voda, šum vode se prikazuje engleskim *splut!*, a mogao se lijepo postići isti učinak našim *buć!* ili *pljuk!* ili *klok!* Kad Švrćin prijatelj patak naglo plovi u nekom pravcu, ili kad sam Švrća naglo pojuri kroz rupu u plotu, nailazimo na *zuun* (engl. *zoom*). Ta onomatopeja upotrebljava se u engleskom za brzo kretanje, a u našem jeziku najbolje ju je uopće ne prevoditi.

Švrća čak i reži engleski *grau* (*grow*) umjesto *grr*. Kad mu se gumena lopta izmakne iz zuba, zvuk je prikazan sa *sprong!* Treba priznati, da ta engleska onomatopeja dobro prikazuje zvuk, koji izaziva vlažna lopta, kad se izmakne psetu iz zubâ, ali ona djeluje čudno uz ostali hrvatski tekst, i bilo bi bolje, da je potpuno ispuštena. Kad se ta ista lopta odbije od plota i udari Švrću u glavu, zvuk se opisuje s *bonk!*, dok se moglo lijepo napisati *lup!* ili *tup!* Spomenuta engleska onomatopeja *sprong!* (standardna u stripovima na tom jeziku za sve elastično, što treperi, savija se i sl.) upotrebljava se, kad skakavac skače: *sprong! sprong!* Bilo bi bolje, premda ne najtočnije, da se upotrebilo *hop! hop!* Kad istog skakavca privuče natrag komad gume za žvakanje, za koji se u skakanju zaljepio, čitamo *splat!* umjesto *pljas!* (*pljes!* *šljap!*) Ista onomatopeja (*splat!*) upotrebljava se, kad Švrću postrca dječak iz pištolja-štrcaljke, umjesto *štrc!* ili *pljus!*, jer je mlaz prilično debeo. Polijevajući tako

Švrću, spomenuti dječak uzvikuje *bang* (engl. *bang!*), dok kod nas djeca u igri, oponašajući pucaj, uzvikuju *bum!* ili *bam!*¹. Isti dječak više oponašajući zvuk automobilske trube *honk! honk!*, dok naša djeca tu uzvikuju *tu! tu!* (ili *bi! bi!*).

Švrća glode kosti ili staru cipelu, i zvuk se prikazuje s *rip! čomp! krunč!*² (engl. *rip! chomp! crunch!*), a trebalo je upotrebiti *hrsk! gric! krc!* i sl. Kad Švrća sa svojom braćom i sestrama jede iz zdjelice, upotrebljava se onomatopeja *slarp!* (engl. *slarp!*) umjesto našeg *mljas!* Kad on udara glavom u nogu stola, mi čitamo *boing!*, a trebalo je stajati *tup!* ili *tras!* i t. d., i t. d. Obilje primjera, kao što vidimo, a usto svi nisu ni obuhvaćeni, da ne bismo zamarali čitaoce.

Engleski jezik je doduše nešto bogatiji onomatopejama od hrvatskog,³ ali to ne oslobađa prevodioce ovog stripa obaveze da se potrudu, da nađu odgovarajuće hrvatske onomatopeje — to prije, što su već dosada obiljem domaćih onomatopeja dokazali, da nisu baš tako nesnalazljivi.

I na kraju: tkogod će možda reći: »Pa to nije tako važno! To ionako nitko ne primjećuje.« Nemojmo se, međutim, varati. »Švrću« čitaju deseci tisuća naše djece, i nije isključeno, da neki od spomenutih izraza ostane u njihovu sjećanju i uđe u upotrebu u igri potiskujući tako domaće uzvike i onomatopeje u vrijeme, kad dječja svijest najlakše prima.

Željko Bujas

O PISANJU TUĐIH IMENA

Iako su prošle već preko dvije i po godine, otkako je Pravopisna komisija započela radom, nikakvi definitivni zaključci još nisu doneseni, pa se prema tome još nisu ni

¹ Iako mi se čini, da je (pretpostavljam pod utjecajem kaubojskih filmova) uzvik *kkh!* ozbiljno ugrozio *bum!* i *bam!* — bar kod starije djece.

² Posebna je griješka to, što se *crunch!* izgovara *kranč!* a ne *krunč!*

³ Čemu su, ja vjerujem, pridonijeli baš stripovi, koji u tolikom broju izlaze u Engleskoj i SAD, a koji opet očito stoje pod utjecajem zvučnih efekata iz crtanih filmova.

mogli u praksi sprovesti. No otkako je »Jezik« izvijestio javnost o pojedinim rezultatima rada komisije u veljači prošle godine, prihvatili su mnogi pisci i novinari neke od zaključaka kao definitivne i počeli ih primjenjivati u svojim napisima.

U svom članku u »Jeziku«, broj 3, godine 1956./57., prof. Jonke se osvrnuo među ostalim i na problem pisanja stranih imena, ličnih i geografskih, te kaže, da se za ćirilске tekstove predlaže pored pisanja po izgovoru i izvorno pisanje u zagradi pri prvom navođenju, a u tekstovima latinicom — izvorno pisanje, no s dodatom oznakom izgovora u zagradi pri prvom navođenju.

Neki zagrebački listovi počeli su ubrzo iza toga primjenjivati ovaj prijedlog, tako da se sve više susreće pored imena stranih političara, naučnih radnika i t. d. fonetski izgovor tih imena u zagradi, kad su prvi put spomenuta. No time kao da se riješio jedan problem, a iskrslu nekoliko novih.

Već je prof. Hamm (»Jezik«, broj 3, god. 1956./57.) u svom članku »Pisanje tuđih imena« ukazao na neke teškoće, koje se pri tom javljaju. Kako naći adekvatni znak u našem pismu za neki glas stranog jezika? Kako označiti druge fonetske elemente: duljinu, akcenat i sl.? A dr. Zoričić, pisac članka o istoj temi u »Jeziku«, broj 5, god. 1956./57., ukazuje na opasnosti, do kojih vodi ovakvo fonetizirano pisanje, t. j. potpuno izopačenje stranog jezika. On sam navodi jedan primjer iz svoje prakse, kada je pred tridesetak godina neki naš sportski funkcionar održao govor na »francuskom« jeziku tako, da prisutni Francuzi nisu primijetili, da govornik govori njihovim jezikom, već su izjavili, da nalaze sličnosti između našeg i svog jezika. Očito se govornik služio nekom svojom vlastitom fonetikom, govoreći jezikom, koji mu je inače bio posve nepoznat.

No takvi su slučajevi ipak iznimni, pa se zato i navode više kao anegdote nego kao ilustracija uobičajene prakse. Jer ono, što je Pravopisna komisija vjerojatno zamislila svojim prijedlogom, nije da se čitavi tekstovi, govori, predavanja fonetski transkribiraju, već pojedina strana imena ili izrazi,